

KLUBOVI PRIJATELJA KNJIŽNICA – USPJEŠNI ZAGOVARATELJI

FRIENDS OF LIBRARIES – SUCCESSFUL ADVOCATES

Edita Bačić

Knjižnica Pravnog fakulteta u Splitu
edita@pravst.hr

Stručni rad / Professional paper
UDK / UDC 02::061.237:021.6
Primljeno / Received: 12. 11. 2004.

Sažetak

Za bilo koju vrstu javnog djelovanja svaka knjižnica mora imati osobe vješte u komunikaciji, u prvom redu iz redova knjižničara, ali isto tako i na strani korisnika.

U razvijenim zemljama različite vrste knjižnica osnivaju grupe potpore i educiraju ih kako bi što glasnije zastupale njihove interese u javnosti. Amerikanci ih smatraju ambasadorima knjižnica, a u Australiji skoro da i nema narodnih knjižnica bez lokalnih grupa potpore. U Engleskoj su klubovi prijatelja dugogodišnja praksa kao što se to vidi iz primjera Knjižnice Bodleiana. Autorica podržava razvoj sličnih inicijativa i u hrvatskom okruženju.

Ključne riječi: klubovi prijatelja knjižnica, javno zagovaranje, namicanje sredstava

Summary

There is an urgent need today for libraries of all sorts to have skilfull and communicative staff employed in their everyday public activities. As the experience from developed countries shows, most of them are trained librarians, although many could also be found within the ranks of such associations as the Friends of Libraries. In the United States they are the best ambassadors of libraries, in Australia there are no public libraries without local groups of library supporters. In England there are well known phenomena such as The Friends of Bodleian Library. The author of the paper argues in favour of supporting the activities of Friends of Libraries on both national and local levels.

Keywords: friends of libraries, advocacy, fundraising

1 Uvod

Čemu knjižnice, sve je na internetu!?, samo je jedno od mnogih pitanja koja danas 'uznemiruju' knjižničare širom svijeta. Kako uvjeriti širu društvenu zajednicu da takvim dvojbama nema mjesta? Kako oblikovati javno mnijenje i promicati značenje knjižnica? Ključna uloga u pružanju odgovora na ova pitanja pripada svima koji vjeruju u knjižnice i njihovu ulogu u razvoju informacijski pismenog društva.

Svaka knjižnica može imati širok krug potencijalnih zagovaratelja u susjedstvu, u školama, u akademskim dvoranama, u vladinim uredima, gradskim vjećnicama itd. Oni se ne moraju nužno nalaziti u redovima korisnika. Dovoljno je da ih uz knjižnice vežu ugodne uspomene iz djetinjstva, ili da pripadaju obiteljskom krugu stalnih korisnika knjižnice, ili da su jednostavno prijateljski raspoloženi. Mnogi od njih obnašaju visoke dužnosti u različitim ustanovama i imaju značajan utjecaj na društvenu zajednicu. Oni mogu uspješno širiti ugled knjižnica, a kad ih jednom zamolimo za pomoć, često se vrlo predano prihvaćaju daljnje uloge zagovaratelja. No, za prvi korak uvijek su odgovorni knjižničari.

Mnoga knjižničarska udruženja prepoznala su važnost javnog djelovanja pa kroz svoje programe redovito organiziraju i posebne radionice¹ namijenjene knjižničarima i prijateljima knjižnica - potencijalnim lobistima. Grupe podupiratelja najčešće se vezuju uz narodne knjižnice, odnosno knjižnice čiji fondovi pokrivaju interese šire javnosti, ali jednako tako uspješno služe i promicanju visokoškolskih i specijalnih knjižnica pomažući knjižničarima da povećaju svoje napore u isticanju prednosti što ih dobro opremljene knjižnice nude zajednici koja ih je osnovala.

Potrebno je osvrnuti se i na pitanja terminologije vezane uz daljnje izlaganje. Riječ je o praksi koja kod nas još nije zaživjela, a uglavnom dolazi iz zemalja anglosaksonskoga govornog područja, pa neki od termina možda baš i nisu najprikladnije prevedeni. Svatko tko prati razvoj knjižničarske profesije, osobito u onom dijelu koji se tiče uloge knjižnica u demokratizaciji društva, zna da su s različitim promjenama pristizali i različiti modeli i tehnike svladavanja problema. Te su nam modele i tehnike uglavnom nudili inozemni kolege ili pak naši, obrazovani u inozemstvu. Tako smo još 1990-ih pohađali radionice o knjižničnom menadžmentu, a danas nas uče vještinama upravljanja knjižnicama ili knjižničarskim društvima. Potom su se redale radionice o knjižničnim uslugama i transparentnom pristupu korisnicima. Danas se to, pa i pitanje klubova prijatelja, uglavnom vezuje uz vidljivost knjižnica u javnosti. Također nam je trebalo vremena da umjesto termina angažirano knjižničarstvo usvojimo termin odgovorno knjižničarstvo. Slični problemi pratili su i usvajanje termina vještina javnog zagovaranja (*advocacy*) koji se ranijih godina prevodio kao zalaganje ili, naprosto, advokatiranje. Lobiranje ni danas ne prevodimo, ali znamo da je to uži pojam od javnog zagovaranja i da se tiče izravnog utjecaja na političare ili neke druge osobe koje o nečemu odlučuju, dok je javno zagovaranje proces koji uključuje niz vještina i tehnika (pa i lobiranje). U ovom radu govorimo o klubovima prijatelja

¹Library Advocacy Now! - jedan je od programa koji već desetak godina za svoje članove i članove raznih grupa podrške (lobiste) organizira Američko knjižničarsko udruženje (ALA). Obuka, u početku organizirana na državnim i regionalnim razinama, u vrlo kratkom vremenu rezultirala je nizom lokalnih inicijativa koje su značajno podigle javnu svijest i utjecale na veću podršku knjižnicama. Više o tome: Advocacy center [citirano: 2004-10-18]. Dostupno na: <http://www.friendcalib.org/calad>

kao jednoj od inačica šireg pojma grupa podupiratelja (u nekim tekstovima prevodi se i kao grupa potpore ili podrške). Klubovi prijatelja bi, dakle, bili jedan od mogućih načina udruživanja radi pružanja podrške knjižnicama. Stoga će se u daljnjem tekstu javljati svi ovi termini, ovisno o kontekstu i značenju. Je li riječ o pravilnom izboru, saznat ćemo ako slična praksa zaživi u Hrvatskoj te ako se, shodno iskustvu, uskladi i terminologija.

2 Nastanak i način djelovanja klubova prijatelja knjižnica

2.1 Europa

Prvi klubovi prijatelja knjižnica osnivaju se početkom 20. stoljeća uglavnom u Engleskoj, a zatim postupno i u drugim europskim zemljama. Tome je prethodio nagli razvoj narodnih knjižnica u Engleskoj koji je uslijedio nakon donošenja dokumenta *Public Library Act* 1850. i 1855. Bile su to godine koje su označile buduću ulogu narodnih knjižnica u razvoju civilnog društva, pa se to razdoblje u anglosaksonskoj literaturi naziva i pokretom za javne knjižnice. Taj se utjecaj proširio i na visokoškolske i sveučilišne knjižnice, ali s oslabljenim učinkom. U 19. stoljeću, uz porast broja sveučilišta porastao je i broj knjižnica no, nažalost, one su uglavnom bile nedostatno financirane i slabo ekipirane. U visokoškolskim ustanovama knjižničarstvo tada još uvijek nije bilo priznato kao samostalna profesija, pa su i stariji sveučilišni djelatnici umanjivali ulogu knjižničara. Izuzetak su značajni pojedinci poput Edwarda Nicholsona iz Knjižnice Bodleiana, koji su mogli u potpunosti utjecati na organizaciju knjižnice.²

Početkom dvadesetog stoljeća broj knjižnica i dalje raste, ali se stupanj njihove opskrbljenosti razlikuje. Djelomično zbog autonomije koju su uživala sveučilišta, a djelomično i zbog recesije, vrlo je malo učinjeno na osiguranju minimalnih standarda za visokoškolske knjižnice. To je svakako jedan od razloga koji je naveo knjižničare na pronalaženje dopunskih načina financiranja, poput organiziranja grupa podrške pojedinim knjižnicama. U tom kontekstu kao primjer navodimo Knjižnicu Bodleiana, središnju knjižnicu najstarijeg engleskog sveučilišta (Oxford).

Prije gotovo osamdeset godina u Oxfordu je osnovan Klub prijatelja Knjižnice Bodleiana (The Friends of the Bodleian), koji kao udruge građana (samostalna fondacija), brine za nabavu knjižnične građe. Uz vodstvo i nadzor glavnog upravljačkog tijela, *Council of Management*, neovisno o redovitim sredstvima financiranja, pronalaze donatore i osiguravaju dodatna sredstva za Knjižnicu. Također različitim promotivnim aktivnostima pomažu širenju njezina ugleda.

Uz oxfordski Klub kao najveću grupu podrške, Knjižnica Bodleiana uživa podršku i međunarodnog lanca sličnih organizacija koje djeluju u SAD-u, Kanadi, Njemačkoj, Japanu i Južnoj Africi. Članovi oxfordskog Kluba i svih sličnih klubova imaju obvezu podmirivanja godišnje članarine čija visina ovisi o vrsti članstva.³

²Brophy, Peter. *The academic library*. London : Facet Publishing, 2002.

³Statutom su predviđena tri oblika članstva, a u zagradama je naznačena visina godišnje članarine u funtama: 1. prijatelj (25), 2. počasni prijatelj (40), 3. doživotni prijatelj (500). Vidjeti поближе: Friends of the Bodleian [citirano: 2004-06-01]. Dostupno na: <http://www.bodleian.ox.ac.uk/friends>

Propisana visina članarine samo je minimalan iznos novčane potpore, a od članova se očekuje da u skladu sa svojim mogućnostima doprinose i više od traženog iznosa.

Za uzvrat, članovi imaju sljedeće povlastice:

- pravo sudjelovanja na *Općem godišnjem sastanku* koji se svake godine u lipnju održava u Oxfordu uz izložbu odabranih rukopisa i tiskanih knjiga koji su nabavljeni angažmanom i potporom Kluba prijatelja,
- pravo na godišnja izdanja publikacije *Friends' Newsletter*, koja sadrži novosti vezane uz aktivnosti i postignuća Kluba prijatelja, te govori i o različitim aspektima rada u Knjižnici,
- besplatno korištenje fondova Knjižnice,
- kupovanje u dućanu Knjižnice uz popust, te pravo na besplatne primjerke stručne publikacije *The Bodleian Library Record*, koja sadrži članke iz područja književnosti s posebnim osvrtom na teme koje se tiču Knjižnične zbirke, a ostvaruju ga doživotni i počasni članovi.

Prema izvješću Komisije za knjižnice i informacije (Library and Information Commission - LIC), savjetodavnog stručnog tijela Odjela za kulturu, sport i medije u vladi Velike Britanije,⁴ krajem devedesetih godina prošlog stoljeća u Engleskoj je najmanje 150 narodnih knjižnica uživalo podršku raznih klubova prijatelja. Posebne grupe podupiratelja imale su i nacionalne knjižnice Britanije, Irske i Walesa. Glavnina njihovih aktivnosti bila je usmjerena na javno zagovaranje, bilo na mjesnoj ili nacionalnoj razini, ali i na pronalaženje dodatnih načina financiranja. Sve spomenute podatke, uspoređene s pozitivnom praksom kontinentalne Europe, SAD-a i Australije, Komisija je 2000. iskoristila kao argument za osnivanje nacionalne (krovne) udruge klubova prijatelja *Federation of Friends of Libraries in the British Isles*.

Iz tradicije ostalih europskih zemalja važno je istaknuti kako u Njemačkoj klubovi prijatelja datiraju još iz prve polovice dvadesetog stoljeća, te da su nešto kasnije osnivani i u skandinavskim zemljama. Nasuprot engleskoj tradiciji, kod većine njemačkih i skandinavskih klubova uočavamo drugačiju svrhu, odnosno različitost poslanja.

Tako u središtu pozornosti ili na popisu prioriternih interesa uglavnom nailazimo na aktivnosti vezane uz očuvanje baštine ili uz razna znanstvena i kulturna događanja.

Najbolji nam je primjer za to udruga *Freunde der Staatsbibliothek zu Berlin E. V.*,⁵ osnovana 1914. godine koja svoje djelovanje obnavlja 1997. Uz devizu "Nudi mudrost - traži prijatelje", podupiratelji ove knjižnice pozivaju sve zainteresirane za očuvanje staroga knjižničkog fonda da se uključe u program tzv. "kumstva" i svojim donacijama pomognu restauriranje vrijedne građe.

Kao zanimljivost, navodimo još i primjer Španjolske gdje se prvi klubovi prijatelja javljaju tek prije desetak godina, ali zbog pozitivnih rezultata njihov broj stalno raste.

⁴LIC executive summaries - friends of libraries : a report to the Library and Information Commission [citirano: 2004-01-25]. Dostupno na: http://www.mla.gov.uk/information/legacy/lic_pubs/executivesummaries

⁵Freunde der Staatsbibliothek zu Berlin E. V. [citirano: 2005-01-25]. Dostupno na: <http://www.freunde-sbb.de/de/projekte/sibi.html>

2.2 Amerika i Australija

Početak tridesetih godina 20. stoljeća klubovi prijatelja knjižnica osnivaju se u SAD-u, a nekoliko godina kasnije i u Australiji. Svoju ekspanziju doživljavaju krajem osamdesetih, odnosno početkom devedesetih godina. Među pionire svakako spada Klub prijatelja Harvardskog sveučilišta (Friends of Harvard University) osnovan 1925. Uz taj klub, na istočnoj obali SAD-a tridesetak godina kasnije registrirano je 650 različitih klubova prijatelja. Klub prijatelja Državnog sveučilišta Washington (Friends of Washington State University)⁶ osnovan je 1937. kao prva takva udruga na zapadnoj obali SAD-a. Novac iz državnog proračuna nikada nije bio dostatan za financiranje knjižnica washingtonskog Sveučilišta. Ionako nepovoljna financijska situacija pogoršala se 1930-ih uslijed ekonomske krize, što je potaknulo knjižničare da osmisle nove načine namicanja sredstava. Pozivajući se na praksu već postojećih grupa potpore, osnovali su Klub prijatelja knjižnice Državnog sveučilišta Washington i donijeli statut (1938.) u kojem se kao svrha osnivanja navodi da će Klub “organizirano okupljati osobe koje su zainteresirane za pronalaženje dodatnih sredstava za nabavu knjižničkog fonda, naročito umjetničkih i znanstvenih zbirki, ali i druge građe koja doprinosi razvoju civilizacije.”⁷ Statut je još uvijek na snazi, uz neznatne izmjene iz 1967. koje se tiču samo usklađivanja davno postavljenih ciljeva Kluba s potrebama knjižnica u suvremenom okolišu. Danas u SAD-u postoji na tisuće različitih grupa podrške, među kojima je najpoznatija i neka vrsta krovne organizacije *Friends of the Libraries USA* (FOLUSA).⁸ FOLUSA okuplja više od dvije tisuće članova, a njezino je poslanje “motiviranje i podrška lokalnih grupa koje ulažu napore za zaštitu i osnaživanje knjižnica širom SAD-a.”⁹ Svoje ciljeve FOLUSA ostvaruje pružanjem pomoći pri osnivanju i razvoju udruga prijatelja knjižnica, te savjetujući i educirajući njezine članove, širenjem mreže sličnih organizacija, promicanjem i razradom zajedničkog programa javnog zagovaranja i lobiranja te pružanjem informacija i usluga ekspertize.

Kanadske knjižnice uživaju veliku podršku svojih korisnika. Zanimljiv je i jedinstven primjer Kluba mladih prijatelja (Junior Friends) koji djeluje u okviru udruge *Friends of the Mississauga Library System*.¹⁰ Klub je osnovan 2002. i brojio je 586 članova, uglavnom djece od 3 do 14 godina dok ih danas ima već blizu tisuću. Najviše ih je u dobi 8-10 godina.

U posljednjih dvadesetak godina u Australiji je razvijena veoma jaka mreža klubova prijatelja knjižnica pod nazivom Friends of Libraries Australia.¹¹ U promicanju i unapređivanju rada u knjižnicama pomažu im i mnogi volonteri. No, počeci razvoja klubova podrške u ovoj se zemlji vezuju uz Narodnu knjižnicu Južne Australije (Public Library of South Australia), čiji je Klub prijatelja osnovan još 1932. Njegov je

⁶FOL : a history of the Friends of the Library [citirano: 2004-10-22]. Dostupno na: <http://www.uidaho.edu/specialcollections/papers/fol.htm>

⁷Friends of WSU Libraries [citirano: 2004-06-01]. Dostupno na: <http://www.wsulibs.wsu.edu/friends/advbd.html>

⁸Friends of the Libraries U.S.A. (FOLUSA) [citirano: 2004-06-01]. Dostupno na: <http://www.folusa.org>

⁹Vidjeti: <http://www.folusa.org>

¹⁰Friends of Canadian Libraries [citirano: 2004-06-01]. Dostupno na: <http://www.friendsoflibraries.ca>

¹¹Australian libraries gateway : friends of Australian libraries [citirano: 2004-10-18]. Dostupno na: <http://www.nla.gov.au/libraries/resource/friends>

Statut poslužio kao model kasnije osnovanim klubovima, npr., Klubu prijatelja Knjižnice Sveučilišta u Sidneyu (The Friends of University of Sidney Library) osnovanom 1961.¹² Klub je osnovan na inicijativu dvojice profesora Sveučilišta u Sidneyu (pravnik i liječnik) i novopridošlog voditelja Knjižnice, Andrewa Osborna, koji je stigao s Harvarda. Kako je okruženje iz kojega je dolazio obilovalo sličnim klubovima, nije mu bilo teško primijeniti to iskustvo i u Sidneyu. Prema izvještaju Johna Fletchera (1984.), profesora germanistike na istom Sveučilištu i dugogodišnjeg blagajnika Kluba, sredstva prikupljena od članarina na kraju prve godine poslovanja iznosila su oko 400 dolara, a nekoliko godina kasnije gotovo 3.000 dolara. Krajem 1980-ih grupe potpore osnivale su se uvelike diljem Australije, a danas su postale zaštitni znak većine knjižnica neovisno o ugledu i značenju.

3 Promjene u načinu djelovanja klubova prijatelja - od podupiratelja do javnih zagovaratelja

Klubovi prijatelja knjižnica, kao što smo naveli u prethodnom poglavlju, od samih su početaka imali ključnu ulogu u financiranju knjižnica. To im je i danas jedan od dugoročnih ciljeva, ali ne i jedina zadaća. Takvo tradicionalno usmjerenje bitno se mijenja 1990-ih kada klubovi prijatelja knjižnica počinju razvijati svoje djelovanje prema načelima javnog zagovaranja, postajući "glas knjižnica" u lokalnim sredinama, ali i u široj društvenoj zajednici. Organiziraju mnoge javne kampanje, potiču građane na peticije i zahtjeve službenim organima za povećanje proračunskih stavki koje se tiču javnih i sveučilišnih knjižnica. Za razliku od uobičajenog pronalaženja donatora, nov način zahtijevao je više angažmana, pa i političkog, te znanja. Takve promjene osobito su bile zahvatile SAD što je vidljivo na primjeru Kluba prijatelja narodnih knjižnica u Kaliforniji koje su početkom 1990-ih bile suočene s osjetnim smanjenjem državnih i gradskih fondova. Istodobno, tehnološki je razvitak bio u punom zamahu, a usluge gradskih knjižnica za mnoge su građane predstavljale jedinu mogućnost obrazovanja i napretka. Dok su knjižničari naglašavali kako je zanimanje korisnika veće nego ikada, lokalni političari, jednako kao i državna vlast nisu prepoznali rastuću potrebu građana za informacijama. Taj jaz koji se stvorio između javnih potreba za knjižničnim uslugama s jedne strane, i smanjenja fondova s druge strane, tradicionalna podrška klubova prijatelja više nije bila u stanju popuniti. Spoznavši stvarni razlog koji je doveo do ovakvog stanja, a to je ekonomska kriza u kojoj se tih godina našla njihova zemlja, kalifornijski klubovi prijatelja počeli su djelovati na potpuno novim osnovama. U prvom redu počeli su razmišljati kao birači i građani koji svojim angažmanom mogu utjecati na donositelje odluka. Uspjeli su promijeniti situaciju u San Franciscu, San Joseu i mnogim drugim gradovima.¹³ Ključni su momenti koji su utjecali na razvoj te nove strategije:

- spoznaja da financijska kriza koja je pogodila kalifornijske knjižnice nije samo privremenog karaktera,

¹²University of Sidney Library Friends [citirano: 2004-11-02]. Dostupno na: <http://setis.library.usyd.edu.au/uslhistory>

¹³Web, James. Friends as advocates : expanding tradition [citirano: 2004-09-01]. Dostupno na: <http://www.friendcalib.org/newsstand>

- uvjerenje da političari neće promijeniti svoj stav prema knjižnicama bez javno iskazane podrške građana, te
- potreba da prijatelji knjižnica postanu aktivni javni zagovarači.

Glavni su im ciljevi bili podizanje svijesti političara za angažman na dugoročnom rješavanju financiranja knjižnica te podizanje svijesti građana o važnosti javnih knjižnica za njihov osobni napredak i napredak mjesne zajednice. Zacrtno ciljeve ostvarili su tako da su:

- redovito se sastajali s političarima i raspravljali o pitanjima koja su se ticala javnih knjižnica,
- uspostavili dobre odnose s komisijama i tijelima nadležnim za knjižnice,
- upoznali sustav financiranja javnih knjižnica, te poreznih i drugih zakona koji se tiču knjižnica,
- izražavali negodovanje u medijima,
- organizirali razna događanja kojima su isticali važnost knjižnica za cijelu zajednicu,
- nudili rješenja, a ne samo isticali probleme,
- educirali svoje članove i vođe, te okupljali građane i stvarali saveznike.

Ukratko, bitna karakteristika reformiranih klubova prijatelja na kojoj počiva njihova današnja strategija jest: poznavanje zakona vezanih uz knjižnice, djelovanje na donositelje odluka, partnerstvo sa sličnim organizacijama i građanima, prisustvo u medijima, javne kampanje i stavljanje knjižnica u fokus javnog interesa.

Pored javno zagovaračke uloge kao najvažnijeg strateškog usmjerenja, i danas značajnu ulogu u financiranju mnogih američkih knjižnica imaju upravo klubovi prijatelja knjižnica. Prema izvještaju *Library Journal Budget Survey* o financiranju narodnih knjižnica u 2002.,¹⁴ privatne fondacije u prosjeku su doprinosile s 40 posto od ukupno raspoloživih sredstava.¹⁵ Za mnoge američke narodne, pa i visokoškolske, knjižnice, izravno pogođene smanjenjem sredstava iz državnih fondova, to je jedini način preživljavanja. Suočeni s tim, voditelji knjižnica, pored redovita poslovnog planiranja, razrađuju i posebne financijske planove, a najuspješniji među njima objavljuju i tzv. “vodiče za izbor strategije u lošim ekonomskim prilikama.”¹⁶ Tako, uz ostalo, preporučuju i usku suradnju s korisnicima. Jedan je od načina te suradnje redovito analiziranje poslovanja knjižnice i iscrpno izvještavanje korisnika. Korisnici najčešće nemaju predožbu o tome koliko stoji organizacija pojedine knjižnice, a isto tako nisu upoznati ni s načinima financiranja. Stalna komunikacija, bilo izravno u knjižnici, preko weba ili putem publikacija za korisnike, najbolji je način za poticanje klubova prijatelja na ovu vrstu angažmana. Neki od klubova imaju detaljno razrađene upute za svoje članove koji se bave namicanjem sredstava, npr.:¹⁷

¹⁴Library journal svake godine provodi sličnu anketu, a u okviru istraživanja za 2002. upućeno je preko 1.800 upitnika javnim knjižnicama širom SAD-a. Od navedenog broja, 365 knjižnica poslalo je potpune odgovore na temelju kojih je i sačinjen izvještaj, što znači da je izvještajem obuhvaćeno nešto više od 20 posto uzorka.

¹⁵Oder, Norman. A precarious holding pattern. // *Library journal* 128, 1(2003), 55-57.

¹⁶Curzon, Suzan Carol. Budget shortfalls. // *Library journal* 128, 9(2003), 34-35.

¹⁷Npr., FOKL - Friends of Kansas Libraries. Vidjeti поближе: Fundraising ideas for friends groups [citirano: 2004-10-14]. Dostupno na: <http://skyways.lib.ks.us>

- Upoznajte potencijalne donatore s mogućim poreznim olakšicama.
- Otvorite posebne račune za pojedine kampanje, a za blagajnike izaberite prominentne i respektabilne osobe.
- Izradite efektne prezentacije uz što više konkretnih podataka o tome kako knjižnica koju zastupate namjerava potrošiti donirani novac.
- Identificirajte volontere koji su najpodobniji za kontakte s pojedinim potencijalnim donatorima.
- Zapamtite: vodstvo i organizacija kampanje presudni su za uspješno namicanje sredstava!

Iako su grupe potpore uglavnom praksa razvijenih demokracija, danas ih sve više nalazimo i u zemljama trećeg svijeta. Na primjeru kluba prijatelja knjižnice u Cape Townu *Friends of Central Library* (FOCAL),¹⁸ vidljiva je mogućnost primjene ovog modela i tamo gdje nema uhodane tradicije. Okosnicu djelovanja toga kluba prijatelja čini partnerski projekt s lokalnim nevladinim udrugama, kojemu je glavni cilj ublažavanje bijede. Projekt se ostvaruje putem tečajeva i radionica na kojima se siromašni građani educiraju za uzgajanje voća i povrća na svojim okućnicama kako bi ostvarili kakav-takav stalni prihod. Projekt također ima za cilj što je moguće više ublažiti posljedice epidemije AIDS-a. Aktivisti, knjižničari i zdravstveni stručnjaci obučavaju oboljele i njihove obitelji savjetujući ih kako proizvodnja i konzumacija zdrave hrane može biti jedan od načina borbe s tom teškom bolešću.

4 Situacija u Hrvatskoj

U povijesti hrvatskih knjižnica možemo naići na niz značajnih pojedinaca koji su svojim angažmanom utjecali na njihov razvoj, ali organizirano i sustavno djelovanje potencijalnih i stvarnih podupiratelja svakako nije hrvatska tradicija. Iako posljednjih godina, otvaranjem civilnog društva, nailazimo na slične pokušaje nekih knjižnica i strukovnih udruženja, sve se to još uvijek može svesti samo na pojedinačne napore onih koji su spoznali važnost prakticiranja odgovornog knjižničarstva i uključili se u demokratske procese. Ipak, moramo naglasiti kako se opće okruženje u hrvatskom knjižničarstvu bitno mijenja zadnjih nekoliko godina, pa mnogi članovi naše zajednice sve više traže podršku javnosti. Prekretničku ulogu u tome novome profesionalnom usmjerenju odigralo je svakako i Hrvatsko knjižničarsko društvo, koje je glavninu svojih aktivnosti povezano s ciljem promicanja struke i stvaranja prepoznatljive slike knjižničara u domaćoj i inozemnoj javnosti.¹⁹ Uključivanjem u Koaliciju nevladinih udruga "Javnost ima pravo znati", Društvo je doprinijelo i donošenju Zakona o pravu na pristup informacijama (2003.) što izravno doprinosi jačanju utjecaja našega strukovnog udruženja, a direktno utječe na budućnost same profesije.

¹⁸FOCAL - Friends of Central Library [citirano: 2004-11-11]. Dostupno na: <http://www.focal.org.za/sme.htm>

¹⁹Barbarić, Ana; Alemka Belan-Simić. Hrvatsko knjižničarsko društvo - javni zagovarač knjižničarske profesije. // Knjižnice, politika, javnost : hrvatske knjižnice u svjetlu europskih integracija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 76.

Iz hrvatske prakse iznosimo primjer Knjižnice Prečko koja se nalazi u sastavu Knjižnica grada Zagreba, a čiji su predstavnici na 34. skupštini Hrvatskoga knjižničarskog društva²⁰ izložili svoja nastojanja da rad knjižnice učine što vidljivijim javnosti. S tom svrhom osnovali su 2003. Klub prijatelja Knjižnice Prečko očekujući da će na taj način unaprijediti suradnju između knjižnice i mjesne zajednice. Pored djelatnika i stručnih suradnika, Klub okuplja sve koji su voljni javno zagovarati knjižnicu i ponuditi razne oblike suradnje kako bi se povećala brojnost i kvaliteta knjižničnih usluga.

Također nam je poznato da je pod okriljem Društva knjižničara u Splitu još 2000. osnovan Klub prijatelja splitskih knjižnica,²¹ a funkciju prvog predsjednika Skupštine Kluba obnašao je akademik Ivo Petrinović. Ciljevi su Kluba: promicanje knjižnica i njihove uloge u razvoju grada Splita, pronalaženje različitih oblika potpore za razvoj splitskih knjižnica, povezivanje programa splitskih knjižnica i potreba građana te slobodan pristup informacijama.

Klubu mogu pristupiti svi zainteresirani za ostvarivanje utvrđenih ciljeva.

Vjerojatno postoje i drugi slični primjeri iz domaće prakse, ili makar nastojanja, ali nam nisu poznati dokumenti koji bi o tome svjedočili.

5 Zaključak

Nedostatak tradicije građanskog djelovanja ili, bolje rečeno, dugogodišnji ovisnički odnos prema službenim izvorima financiranja, mnogim je hrvatskim knjižnicama ograničavajući faktor razvoja. Iako su zahtjevi građana u središtu pozornosti većine razvojnih projekata, a pojedinačni primjeri iz prakse naših knjižnica govore u korist novih strategija i oblika suradnje s korisnicima, naša strukovna zajednica u cjelini još uvijek ne koristi sustavno snagu argumenta građanin - korisnik knjižničnih usluga. Sudeći prema iskustvu drugih, upravo u tome leži ključ uspjeha. Na putu u europske integracije hrvatskom knjižničarstvu nužno je graditi novu strategiju razvoja što je ujedno izazov i prigoda za primjenu raznih modela i taktika, osobito onih koji čine pozitivnu praksu u drugim sredinama. Klubovi prijatelja knjižnica samo su jedna u nizu mogućnosti.

²⁰Gašparin, Višnja; Dunja Seiter-Šverko. Klub prijatelja Knjižnice Prečko ili kako postati javan. // Knjižnice, politika, javnost : hrvatske knjižnice u svjetlu europskih integracija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 77.

²¹Slobodna Dalmacija, 30. studeni 2000.

LITERATURA

Advocacy center [citirano: 2004-10-18]. Dostupno na: <http://www.friendcalib.org/calad>

Australian libraries gateway : friends of Australian libraries [citirano: 2004-10-18]. Dostupno na: <http://www.nla.gov.au/libraries/resource/friends>

Barbarić, Ana; Alemka Belan-Simić. Hrvatsko knjižničarsko društvo - javni zagovarač knjižničarske profesije. // Knjižnice, politika, javnost : hrvatske knjižnice u svjetlu europskih integracija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 76.

Brophy, Peter. The academic library. London : Facet Publishing, 2002.

Curzon, Suzan Carol. Budget shortfalls. // Library journal 128, 9(2003), 34-35.

Friends of the Bodleian [citirano: 2004-06-01]. Dostupno na: <http://www.bodley.ox.ac.uk/friends>

Friends of Canadian Libraries [citirano: 2004-06-01]. Dostupno na: <http://www.friendsoflibraries.ca>

Friends of the Libraries U.S.A. (FOLUSA) [citirano: 2004-06-01]. Dostupno na: <http://www.folusa.org>

Friends of WSU Libraries [citirano: 2005-02-20]. Dostupno na: <http://www.wsulibs.wsu.edu/friends/advb.htm>

FOCAL - Friends of Central Library [citirano: 2004-11-11]. Dostupno na: <http://www.focal.org.za/sme.htm>

FOL : a history of the Friends of the Library [citirano: 2004-10-22]. Dostupno na: <http://www.uidaho.edu/specialcollections/papers/fof.htm>

Freunde der Staatsbibliothek zu Berlin E.V. [citirano: 2005-01-25]. Dostupno na: <http://www.freunde-sbb.de/de/projekte/sibi.html>

Fundraising ideas for friends groups [citirano: 2004-10-14]. Dostupno na: <http://www.skyways.lib.ks.us>

Gašparin, Višnja; Dunja Seiter-Šverko. Klub prijatelja Knjižnice Prečko ili kako postati javan. // Knjižnice, politika, javnost : hrvatske knjižnice u svjetlu europskih integracija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 77.

LIC executive summaries - friends of libraries : a report to the Library and Information Commission [citirano: 2005-01-25]. Dostupno na: http://www.mla.gov.uk/information/legacy/lic_pubs/executivesummaries

Oder, Norman. A precarious holding pattern. // Library journal 128, 1(2003), 55-57.